

в академичните среди, на различните „отражения“ на Русия-Евразия в историята, които представят и авторите на алманаха – учени от Историческия и Славянския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, от ШУ „Епископ Константин Преславски“, от ВСУ „Черноризец Храбър“, от Института за исторически изследвания и от Института по балканистика & Центъра по тракология към БАН, от Историческия факултет на най-доброто висше училище в Русия – МГУ „М. В. Ломоносов“, от Евразийския национален университет „А. Н. Гумилев“, Астана, Казахстан, и др.

Най-вероятно проф. Михайлов е прав, че „историкът не винаги смята да се добере до първопричината на нещата“, но по-важен е гъвкавостта на историка, част от който е и призванието му да дари на читателя си възможността за избор и за свое осмисляне на историята.

Дарина Григорова

ЗА ПРОФЕСОР Д-Н ЕМИЛ МИХАЙЛОВ – УЧЕНИЯТ И ЧОВЕКЪТ

Настоящият сборник е добър повод да си спомним за учения и човека – проф. д-н Емил Хр. Михайлов. Събраните текстове в него са своеобразен колективен отговор на настоящите праживи от различни посоки да забравим неактуалното славянство, да се откажем от неутоената славянска емоция (в. Преса, 1 май 2012). Това означава по същество да се откажем от изучаването и изследването на руската история.

Колегата Емил Михайлов почина на 24 август 2004 г. Напусна този свят така тихо, както и живя. В Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ той не беше от хората, към които бяха насочени проекторите на общественото внимание, но се открояваше с нещо много по-рядко – с яркия си пример на почтеност, нравственост, вътрешна извисеност и независимост. Не се влявеше от конюнктурата, не правеше реверанс на никого, отстояваше собствените си принципи.

Заеманите административни постове за него бяха само бреме. Заместник-декан на Историческия факултет от 1979 г., той с нетърпение очакваше края на мандата си, а когато в началото на 90-те години получи предложение да оглави Катедрата по История на Русия, категорично отказа.

Държеше се мъжествено, без показност и ефекти. Смисълът на неговия живот си останаха историята, библиотеките, книгите. Остави огромна и изключително ценна лична библиотека.

Проф. Емил Михайлов е роден на 25 септември 1930 г. в гр. София. Първите години от професионалния му път след завършването на специалност история в Софийския университет са свързани с Военноисторическия музей в гр. Бяла (1956–1959) и Националния военноисторически музей в гр. София. Първите му публикации са посветени на ранната и възрожденската история на гр. Бяла. Особено впечатлен е от личността и подвига на книгиня Юлия Вревская, доброволка в Руско-турската война и погребана до църквата в гр. Бяла. Проф. Михайлов разказваше с усмивка за един епизод от битието си на музеен уредник. При обновяването на музейната експозиция в гр. Бяла дейно участие взема Пенчо Кубадински, видна фигура в тогавашния политически живот. В хода на възникналите спорове между историка и помитивка на бъдещия професор е било обяснено недвусмислено чие мнение има по-голяма стойност. Независимо от

този урок проф. Михайлов никога не се притегнява да отдаде дължимото на някогашния партиен и държавен функционер за приноса му в обновяването на музейната експозиция в гр. Бяла.

Научните интереси на проф. Е. Михайлов са свързани преди всичко с разкриването на ранните етапи от развитието на славянството, обособяването на южните и източните славяни и разселването им, основаването и утвърждаването на Киевска Рус и руско-българските връзки през ранното средновековие. Подобно на проф. В. Ключевски проф. Е. Михайлов приема николовковската колонизация на северозизок (мак до Северния ледовит океан) за исторически подвиг на източните славяни, износващ огромна енергия и жизненост. Проф. Е. Михайлов приемаше за достоверни сведенията в един от най-старите паменици на древна Русия – Повесть временных лет, и намираше антинорманизма, т.е. омаловажаването на историческата роля на варягите, за псевдонаучно течение в историографията. Според него върхният фактор, т.е. варягите, са решаваща сила за създаването на Киевска Рус. В докторската си дисертация „Формирането на Киевска Рус в историческата литература“ проф. Е. Михайлов проследява детайлно развитието на историческата мисъл по един от най-дискутираните въпроси на ранната руска история. Той привежда становищата на акад. М. Сперански (1863–1938), според когото домодмировото християнство е българско влияние и то западнобългарско. Акад. Шахматов (1864–1920) потвърждава това заключение, а проф. А. Орлов намира, че руската ранна литература се оформя по образеца на българската. В заключение проф. Е. Михайлов обобщава: пренасянето на българската книжовна култура в древна Русия е едно от най-значителните събития в руската история.

Най-значително място в своите изследвания проф. Е. Михайлов отдава на българо-руските връзки в средните векове. Те следва да бъдат търсени по негово мнение още преди християнизацията на Киевска Рус. Това са преди всичко културни контакти, които в началата си фазата са етнополитични – от България към Киевска Рус. Акценти на проф. Е. Михайлов се фокусира върху изреченото от Ю. Венемия, според когото русите са получили от българите крашението и писмото (те ни научиха да пишем). Така отстояването на обективната историческа истина бе негово неизменно професионално верую.

доц. д-р Димитър Вечеб

Васил Гюзелев

BOLGARA BRENNIR: NORVEJKIYT KONUNG HARALD HARARADI (1016–1066)

Известно е, че Харалд Хараради като предводител на вирайжа дружина пребивавал на служба във Византийската империя от 1034 до 1042 г. [1] Впечатането му в българската история е във връзка с потушаването на въстанието на българите срещу византийското владичество през 1040–1041 г. [2]

Това въстание под водителството на Петър Делян е широко описано от съвременните му византийски автори (Йоан Скилица, Михаил Псел и Кекавмен) [3]. То избухнало през пролета на 1040 г. От първоначалния си център, където предводителът му бил провъзгласен за цар, то широко се разпространило на юг и изток. Въстаническата войска през Ниш и Скопие (тогава главен град на тема България) се насочила към Солун срещу намиращия се там византийски император Михаил IV Пафлагон (1034–1041), който, изплашен, изоставил „цели си обои, шатрата си и колкото има злато, сребро и пшеници“ и се отправил към Цариград. Станал господар на положението, цар Петър Делян (1040–1041) разширил обсега на своите действия в различни посоки: една войска под предводителството на кавхана на временно възобновеното българско царство се ухвърлила на запад и превзела Драч; друга, начело с пълководеца Антим, била изпратена към Елада и при Тива разгромила противопоставилата ѝ се византийска армия; трета войска навредила в Тесалия и овладяла Димитрида. Към въстанието се присъединила и Никополската тема, която обхващала Епир, но без Новацик. Българското население от югозападните краища на Балканския полуостров „отблъснато ромейското владичество и се върнало към стария си начин на управление“ [4]. С други думи, българите се опитали да възстановят своята предишна държавност, макар и в една определена област (дн. Македония).

Цар Петър Делян с основната част от войската си се установил на стан край крепостта Острово (близо до дн. гр. Флорина – Гърция) край Островското езеро, откъдето пълководел военните действия. Император Михаил IV Пафлагон през пролета на 1041 г. се установил със събраната от него войска в Месиниол (сега развалини в близост до гр. Комотини – Гърция). Византийските автори изцяло приписват заслугите за успешните действия срещу българските въстаници нему като блестящ пълководец. Пренебрегват се два важни факта: императорът тогава бил толкова тежко болен (от емеленсия или воднянка), че и най-малкото движение му причинявало страдание и трудно почнал дори дрезите на гръба си [5].